

© shutterstockoptimar

Односите меѓу ЕУ и Западен Балкан – препораки на ЕЕСК

Европски економски и социјален комитет

Односите меѓу ЕУ и Западен Балкан - препораки на ЕЕСК

ВОВЕД

ЕУ-преговорите за проширување, особено кандидатите и потенцијалните кандидати за пристап во ЕУ, се на врвот на листата на приоритети за Европската економска и социјална комисија (ЕЕСК) во однос на надворешните односи.

Со цел ефективно да придонесе кон преговорите за пристапување во ЕУ, политиката на ЕЕСК беше да формира Заеднички консултативни комисии на граѓанското општество, само откако ќе бидат отворени првите поглавја од преговорите. Европската економска и социјална комисија за следење на Западен Балкан ја продолжи практиката на организирање редовни студиски посети на земјите со кои досега не е воспоставена Заедничка консултативна комисија, со цел да се одржат контакти со локалните организации.

Во периодот за известување за состојбата ЕЕСК издаде пет мислења за Западен Балкан и одржа:

- *два Форума за граѓанското општество на Западен Балкан (на 2-3 јуни 2015 година во Белград и на 10-11 јули 2017 година во Сараево);*
- *десет состаноци со Комисијата за следење на Западен Балкан, вклучително и два надвор од Брисел, во Сараево (Босна и Херцеговина) и во Тирана (Албанија);*
- *четирнаесет состаноци на Заедничките консултативни комисии во однос на Спогодбите за стабилизација и асоцијација: седум со Црна Гора (три во Црна Гора и четири во Брисел) и седум со Србија (четири во Србија и три во Брисел);*
- *една Конференција на високо ниво во однос на економската и социјалната кохезија на Западен Балкан во Софија (Бугарија) на 15 мај 2018 година; и*
- *две мисии за утврдување на факти во Северна Македонија (Скопје, Куманово и Тетово).*

ЕЕСК одлучи во еден документ да ги вклучи своите активности во регионот од 5. Форум на граѓанското општество на Западен Балкан – главен настан на ЕЕСК на Западен Балкан што се одржа во Белград на 2-3 јуни 2015 година. Во овој компендиум сакавме во концизен формат, пријателски ориентиран кон читателот, да ги наведеме набљудувањата и препораките што ги даде ЕЕСК во своите утврдени мислења за Западен Балкан, како и за време на заедничките состаноци со партнерите на граѓанското општество во регионот, регионалните форуми, конференциите и билатералните мисии во регионот.

Овој документ е поделен на теми што биле идентифицирани заедно со нашите партнери од граѓанските организации во регионот, како важни и заеднички за Западен Балкан. Тие се групирани во пет области: проширување; права и слободи, социјална и економска кохезија; поглед на потребите на одредени групи; и алатки за одржлива иднина. Во случаите во кои се занимававме со конкретни теми поврзани со една земја-кандидат или потенцијален кандидат, овие примери се јасно наведени во документот.

СОДРЖИНА

1. ПРОШИРУВАЊЕ

2. ПРАВА И СЛОБОДИ

- Слобода на изразување и слобода на медиумите
- Правда, слобода и безбедност, со фокус на миграцијата
- Заштита на потрошувачите и здравствена заштита
- Слободно движење на добра и работници, право на основање и слобода на давање услуги

3. ЕКОНОМСКА И СОЦИЈАЛНА КОХЕЗИЈА

- Состојба на социјалниот дијалог
- Економска и социјална кохезија на Западен Балкан
- Улогата на граѓанското општество во борбата против корупцијата и почитување на владеењето на правото
- Образованието и неговото влијание врз пазарот на трудот
- Социјалната политика и вработувањето, со посебен фокус на Европскиот столб на социјалните права
- Нееднаквости во областите на социјалната политика и вработување
- Претприемаштвото и индустриската политика, со фокус на промовирањето на претприемаштвото
- Социјална економија и социјални претпријатија
- Реформи во јавната администрација
- Програма за економски реформи и Програма за реформи во социјалната политика во Србија

4. ПОГЛЕД ВО ПОТРЕБИТЕ НА ОДРЕДЕНИ ГРУПИ

- Овозможување граѓански простор и состојба во граѓанскиот дијалог
- Младински политики
- Права и зајакнување на правата на жените
- Малцински права

5. АЛАТКИ ЗА ОДРЖЛИВА ИДНИНА

- Улогата на граѓанското општество во промовирањето на одржлив раст и вработување
- Агенда за поврзување
- Дигитализацијата како алатка за социјален и за економски развој
- Инструмент за претпристапна помош

1. ПРОШИРУВАЊЕ

Поддршката на ЕУ за европската перспектива на државите од Западен Балкан е несомнена. Јасната перспектива во однос на пристапувањето е од суштинско значење за стабилноста на регионот. Проширувањето треба да остане еден од приоритетите на ЕУ и покрај мноштвото предизвици со кои се соочува. Процесот на пристапување треба да продолжи понатаму со енергичноста и ригорозноста како еден од главните приоритети на ЕУ, под јасни и строги услови што се основа на сите процеси на проширување - ништо повеќе и ништо помалку.

Посебно внимание им се посветува на принципите во процесот на пристапување и потребата за проширување на земјите што треба да им дадат приоритет на реформите во областите на владеењето на правото, основните права, функционирањето на демократските институции (вклучително и на реформите во однос на изборниот систем и реформите во јавната администрација), економскиот развој и зајакнувањето на конкурентноста.

Потребна е поголема доследност за да се усвои транспарентен и инклузивен пристап во текот на процесот на пристапување и од институциите на ЕУ и од засегнатите влади, во сите области на политиката во сите земји-кандидати и потенцијални кандидати.

Партнерите од Западен Балкан треба структурирано да ги организираат разговорите за преговарање за пристап кон ЕУ на инклузивен и транспарентен начин, со ефективно вклучување на владата и на опозицијата, како и на организациите на граѓанското општество.

Ангажирањето на граѓанското општество во процесот на пристапување се состои од:

1. директно вклучување во конкретните преговори (*т.е. скрининг, подготовка на националните ставови, надгледување на напредокот*);
2. социјален и граѓански дијалог поврзан со формулирање на политиката и усогласување на законодавството со *acquis*;
3. учество во програмирањето на претпристапното финансирање;
4. независно следење на напредокот и на социјалните ефекти од реформските процеси.

Во рамките на државите од Западен Балкан постои желба и подготвеност за реформи што би вклучиле интеграција во ЕУ, но, исто така, беше забележано дека успехот останува зависен од степенот до кој државните институции може ефективно да ги спроведат и да ги зајакнат таквите реформи, како и на степенот на сопственост во управувањето и процесите што ги постигнуваат граѓанските организации и населението.

Владите во регионот треба да спроведат процена на влијанието на регулативите (*regulatory impact assessments - RIA*) при подготовката на националните ставови за преговарање и правно усогласување со цел да се идентификуваат ризиците за приспособување. Важно е да се ангажираат и недржавните играчи, вклучително и бизнис-заедницата, синдикатите и претставниците на засегнатите социјални групи, при спроведувањето на процената на влијанието на регулативите.

Специфичниот патоказ за преговорите за пристап во ЕУ со прецизен временски рок и реални задолженија за секоја земја од Западен Балкан би можел да ги мотивира овие земји побрзо да ги спроведат потребните реформи.

Би било препорачливо сите земји во регионот да формираат национални совети за европска интеграција или други слични тела што редовно на високо ниво би ги поврзувале политичките

власти и клучните организации на граѓанското општество, со цел процесот на интеграција во ЕУ да се направи потранспарентен за пошироката јавност.

Националните парламенти треба да имаат проактивна, советодавна и надзорна улога во процесот на пристапување навремено и стратегиски.

Напорите на канцелариите на Главниот преговарач во однос на отворените консултации со претставниците на граѓанското општество се за пофалба, имајќи ја предвид сложеноста на процесот на преговарање, како и недостигот на административен капацитет на јавната администрација. Овие консултации треба да бидат вистински и учеството на граѓанските организации во работните групи и не смее да биде ограничено на *pro forma* учество.

Од суштинско значење е зајакнувањето на улогата на заедничките консултативни комисии (ЗКК) на граѓанското општество. ЗКК треба да се обидат да ги пополнат „празните ниши“ што не се покриени од другите тела во процесот на преговарање и да се фокусираат на одреден број области.

ЕЕСК побара од владите во регионот на Западен Балкан да ги поддржат социјалните партнери и другите организации на граѓанското општество со тоа што ќе им дозволат да бидат на еднакво ниво и значително ќе ги вклучат во своите национални стратегии, политики за пристапување во ЕУ и структури за преговори, како и во програмирањето и спроведувањето на проекти што се финансирани од ЕУ. Ангажирањето на недржавните органи, вклучително и на бизнис-заедницата, синдикатите и на претставниците на засегнатите социјални групи, е од суштинско значење.

Институциите на ЕУ и земјите-членки на ЕУ се покануваат редовно да вклучуваат претставници од земјите од Западен Балкан на самитите на ЕУ, како доказ дека ЕУ смета оти овој регион е дел од иднината на ЕУ и да води информирана дебата за политичкото, економското и за социјалното влијание на политиката на проширување.

По разоткривањето на политичките тензии во Република Северна Македонија уште во 2014 година, во јули 2015 година ЕЕСК изврши истражувачка мисија во Скопје и во Куманово, покажувајќи ја својата посветеност, заедно со другите институции на ЕУ, да помогне во решавањето на кризата во оваа земја-кандидат за влез во ЕУ. Го осудивме насилството во градот Куманово, кое покажа колку е кривка стабилноста на Западен Балкан и колку е неопходно да се обезбеди јасна пристапна перспектива за регионот.

2. ПРАВА И СЛОБОДИ

Слобода на изразување и слобода на медиумите

Слободата на изразување, слободата на медиумите и автономијата на новинарите се основни предуслови за воспоставување цврсти демократии и овозможување развој на енергично граѓанско општество. Граѓанското општество мора да биде гласно и да преземе водство во осудувањето на негативниот развој во регионот во однос на слободата на изразување, како што е политичкиот притисок врз медиумите .

Во неколку земји од регионот постојат сериозни проблеми во поглед на значителното отстапување во однос на слободата на здружување, собирање и изразување, како и независност на медиумите.

Треба да се зајакне независноста на јавните радиодифузни сервиси и да се запрат нетранспарентните финансиски зависности, сопственоста на медиумите, огромниот дел државна помош и/или државно рекламирање со медиумско финансирање и неговата неоснована дистрибуција.

Треба да се нагласи важната улога што ја имаат медиумите во спречувањето и во решавањето на конфликти бидејќи јавните радиодифузни телевизиски мрежи треба да се водичи на патот кон промовирање толеранција, разбирање и меѓусебно почитување и конструктивно да придонесуваат кон мирот во општеството.

Јавните власти треба да се стремат да обезбедат ефикасно, транспарентно и недискриминаторско финансирање на медиумите, вклучително и во однос на политичката пристрасност. Независноста на јавните медиумски услуги треба да се подобри преку воспоставување независни механизми за финансирање и избор на управни одбори и раководни тела.

Лошата социјална заштита и условите на работа на новинарите претставуваат директна форма на притисок што го поттикнува ширењето на автоцензурата, го попречува независното квалитетно новинарство и наместо тоа ја поддржува „таблоидизацијата“. Синдикатите на новинарите и законите за работни односи се клучни за олеснување на овие прашања. Националните власти и институциите на ЕУ треба да ги зајакнат капацитетите на здруженијата и синдикатите на професионалните новинари, како и саморегулаторните тела.

Подобрената слобода на медиумите, меѓу другото, може да помогне да се подигне свеста за прашањата поврзани со родовата рамноправност и да се поттикне залагањето за побезбедно медиумско опкружување во кое родовите стереотипи може да се деконструираат преку јавна дебата и каде што жените не се предмет на сексизам, говор на омраза или онлајн-кампањи за клеветење.

Партнерите во регионот се поканети да ги подобрат правилата за слобода на пристап до информации и нивна практична имплементација, да усвојат и да имплементираат закони за заштита на поткажувачите (whistleblowing) и да го направат системот за заштита на поткажувачите поефективен во практика.

*Заедничката консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Србија изрази загриженост за ситуацијата во **Србија** во однос на слободата на изразување, здружување и слобода на медиумите и ги повика српските власти да ги спроведат сите неопходни мерки за подобрување на оваа ситуација, особено во врска со зачестените напади врз новинарите, организациите на граѓанското општество и врз обичните активисти. Треба да се спроведе гонење на оние што се одговорни за закани, насилство и малтретирање на новинарите.*

Српските власти се повикани да обезбедат независност на Регулаторната комисија за електронски медиуми, со цел да се спречи економскиот и политичкиот притисок врз Регулаторната комисија. Беше препорачано да се зајакне улогата на Советот за печат, како саморегулаторно тело, со цел да се подобри усогласеноста со Кодексот на новинарите.

*Заедничката консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Црна Гора ја повтори својата загриженост во врска со слободата на медиумите во **Црна Гора**, особено кога станува збор за случаи на политичко мешање во работата на националната јавна радиодифузна мрежа РТЦГ. Треба да се истакне важноста на гарантирањето независност*

на Агенцијата за електронски медиуми (АЕМ), особено кога станува збор за именување на членовите на нејзините управни тела. Мора да се нагласи недостигот на напредок во справувањето со старите и со неодамнешните случаи на насилство врз новинарите, како што е убиството на новинарката Оливера Лакиќ од весникот Vijesti.

Преку Софиската конференција организирана од ЕЕСК, шефовите на државите на Самитот ЕУ-Западен Балкан беа повикани во Софија со цел да се обезбеди подиректна поддршка од јавноста за независните медиуми.

Правда, слобода и безбедност, со фокус на миграцијата

Културните, религиозните и малцинските права мора да бидат заштитени и мора да се вложат големи напори за зачувување на овие атрибути. Политиките за еднаков третман и антидискриминација се столбови на европската политика, вклучително и политиките поврзани со интеграцијата на државјаните на трети земји.

Партнерите на ЕУ и Западен Балкан споделуваат голем број безбедносни предизвици за кои е потребна координирана индивидуална и колективна акција. Способноста за справување со ваквите предизвици, покрај ефективната соработка во спречувањето на илегалните миграциони текови, ја покажа својата вредност и може да се развива понатаму.

Важно е да се признаат значителните напори и ресурси што ги вложиле одредени земји од регионот во однос на решавањето на кризите со бегалците и давањето потребна помош и засолниште на илјадници бегалци што минуваат низ и/или остануваат на нивна територија, во согласност со Женевската конвенција.

Важна е регионалната соработка меѓу граѓанските организации специјализирани за мигранти и бегалци, со цел да се разменат најдобрите практики во однос на нивните специфични области на експертиза и борба против ксенофобијата. Граѓанските организации од Западен Балкан треба да бидат поканети да учествуваат во дебатите за бегалците и миграциите што се одржуваат на ниво на ЕУ.

Се охрабруваат политичките власти да ги вклучат граѓанските организации, вклучително и социјалните партнери, во дизајнирањето на одржливи долгорочни политики за интеграција, покривајќи ги вештините за скрининг и препознавање, образование и обука, вклучително и граѓанското образование, јазичните курсеви и пристапот до пазарот на трудот, кои ќе се применуваат колку што е можно поскоро ако се очекува позитивен исход на процедурата за азил.

Со оглед на зголемената нетолеранција, расизмот и ксенофобијата кон мигрантите и бегалците во Европа, треба да се усвои поинаква приказна за миграцијата, каде што таа ќе се смета за нормален социјален и економски феномен и треба да се олесни напорот за едукација на општеството во однос на ова прашање, а со тоа и да ѝ се спротивстави на омразата.

ЕЕСК го потенцираше специфичното прашање на регионот на Западен Балкан со депопулацијата како резултат на внатрешната регионална миграција и емиграција кон ЕУ, особено на младите луѓе, кои имаат значително влијание врз демографијата и општеството на овие земји, а со тоа и на нивниот социолошки-економски предел и перспективи.

Потребна е добро осмислена и сеопфатна координација меѓу миграцијата и развојот, со цел да се создадат ситуации што ќе бидат корисни за сите што се вклучени. Во овој контекст,

добредојден е фактот дека **Црна Гора** го усвоила Глобалниот договор на ОН за безбедна, уредна и редовна миграција. Црногорските напори се потребни, вклучително и тесна соработка со соседите, во однос на превентивното дејствување во случај на голем прилив на нерегуларни мигранти и мерки за зајакнување на капацитетите за сместување на мигрантите и на подносителите на барање на азил.

Црногорските национални и локални власти треба да изготват акциски планови и да обезбедат доволно средства за да може да им понудат услуги и поддршка на мигрантите и на подносителите на барање на азил. Потребна е тесна соработка со граѓанските организации специјализирани за оваа област, чија улога треба да биде законски дефинирана и да се зајакнат нивните капацитети. Црногорските власти треба да им посветат посебно внимание на ранливите лица во транзит, особено на малолетните што немаат придружба.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија ги призна значителните напори и ресурси што ги вложиле властите на **Србија** во однос на решавањето на кризата со бегалците и обезбедување на потребната помош и засолниште за илјадници бегалци што минуваат низ и/или престојуваат на нејзина територија. Обезбедувањето на границите не смее да значи забрана за пристап на оние на кои им е потребна заштита од хуманитарни причини, во согласност со Женевската конвенција. Бегалците имаат потреба од безбедни и редовни правци за да дојдат во ЕУ, со цел да се избегнат натамошни смртни случаи, прекршување на човековите права и изложување на шверцување и трговија со луѓе.

Треба да се отвори дијалог меѓу засегнатите земји-членки на ЕУ и српските власти во однос на релевантни прашања, како што е пристапот до социјални и економски права, кои се поврзани со лица што повторно се вратиле под договори за повторно примање, од кои многумина му припаѓаат на ромското малцинство во Србија.

Заштита на потрошувачите и здравствена заштита

Потребно е да се истакне важноста на зголемувањето на капацитетите на граѓанските организации на општеството што се активни во областа на заштитата на потрошувачите на Западен Балкан за да може да се обезбеди ефикасна заштита на потрошувачите.

Од владите на Западен Балкан се бара да ги вклучат граѓанските организации во процесот на донесување одлуки за јавното здравје. Не е доволно да бидат повремено повикани на сослушувања; исто така, потребно е да се земат предвид нивните коментари за новите законски и политички предлози. Треба да се развие комуникациска стратегија во однос на граѓаните, со цел да бидат информирани за правата на пациентите и за работата на заштитниците на правата на пациентите.

Здравствената заштита на Западен Балкан е препознаена како област што е особено подложена на корупција. Во овој поглед треба да се обезбеди надзор на граѓанското општество. Имајќи го предвид ова, може да се формира тело на претставници на независни граѓански организации и експерти во рамките на Агенцијата за борба против корупцијата, со цел да се добијат и да се истражат анонимни извештаи за корупција во јавното здравство. Покрај тоа, активностите на заштитниците на правата на пациентите треба да се подобрат и да се дефинираат појасно.

Административниот капацитет во областа на јавното здравје треба да се зајакне, со цел да се обезбеди ефикасно спроведување на законодавството на ЕУ. Зголемување на капацитетите во

однос на здравствената заштита треба да продолжи со финансиска поддршка од претпристапните фондови на ЕУ. Овој процес треба да вклучува модернизација на опремата, зајакнување на административниот капацитет преку обука обезбедена за здравствените работници и создавање одржлива основа за здравствената работна сила со поголем број соодветни специјалисти, понатамошен развој на агендата за е-здравје и здравствениот информативен систем и подобро собирање на статистичките податоци за јавното здравје.

Црна Гора постигна значителен напредок во усогласувањето со ЕУ *acquis* и поврзаните стандарди и квалитетот на услугите. Меѓутоа, потребно е следење на ваквиот напредок во однос на заштитата на потрошувачите, како и понатамошни напори за да се заврши овој процес бидејќи тоа нема да биде завршено сè додека законодавството не се спроведе ефективно и систематично.

Прво и основно, црногорската Влада мора да создаде нова подвижна сила на својата стратегија за заштита на потрошувачите, врз основа на активно информиран потрошувачки модел. Од Владата се бара да усвои нов закон за заштита на потрошувачите, со цел да се усогласи со највисоките европски стандарди во областите на одржлив развој и циркуларната економија, да воспостави механизми за структуриран дијалог со организираното граѓанско општество, со цел да се разговара за процесите за усогласување и спроведување на законодавството на ЕУ и зајакнување на кампањите и на инвестициите во областите на образованието и информирањето, почнувајќи од основното и средното образование.

Исто така, треба да се подобри спроведувањето на Законот за ограничување на употребата на тутунските производи, особено во поглед на надзорот и инспекцијата, како и ефикасно да се адресира штетата поврзана со алкохолот. Имплементацијата на Националната програма за рано признавање на ракот треба значително да се зајакне, така што програмите за скрининг на ракот ќе ги опфатат сите општини во Црна Гора и систематски ќе го опфатат ракот на дојката, колоректалниот рак и ракот на грлото на матката.

Слободно движење на добра и работници и право на основање и слобода на давање услуги

Слободното движење на добра, кое помогна во изградбата на внатрешниот пазар, од кој сега имаат корист европските граѓани и бизниси, е од огромно значење. Слободното движење на добра не е апсолутна вредност и за одредени политички цели што преовладуваат и кои се важни, како што се правата на потрошувачите, заштитата на животната средина или здравјето на луѓето, може да бидат потребни одредени ограничувања.

Слободното движење на работници и понатаму наидува на најголеми пречки во практиката на ЕУ. Сепак, остварувањето на правото на слободно движење на работниците, без пречки или дискриминација, ќе помогне да се зачуваат основните права и ќе се подобрат конкурентноста на ЕУ, продуктивноста на бизнисите и квалитетот на вработувањето на работниците.

Треба да се усвојат дополнителни мерки на ниво на ЕУ што ќе им бидат на располагање на мобилните работници на нивните национални јазици со лесно разбирливи информации за трудот и социјалното право. Дополнително, соодветните советодавни тела треба да работат во тесна соработка со социјалните партнери, истовремено обезбедувајќи им на мобилните работници да бидат информирани за социјалните и за законските услови во нивните земји како домаќини пред лицата да заминат од своите земји на потекло.

Пакетот закони за услуги објавен од Комисијата на 10 јануари 2017 година содржи различни нови законски предлози (за електронска картичка за услуги, процедура за известување за услугите и тест за пропорционалност пред усвојувањето на новата регулатива за професии), со цел да го направи поефикасен внатрешниот пазар на ЕУ. Властите од Западен Балкан, како и релевантните граѓански организации, треба внимателно да ги следат случувањата во усвојувањето на овој пакет закони. Исто така, треба да се обезбедат консултации со социјалните партнери и организации за заштита на потрошувачите, со цел да се обезбеди целосна усогласеност со правата на работниците и потрошувачите.

Црна Гора треба веќе да почне со подготовка на своето учество во координацијата на системите за социјално осигурување, како и за користењето на Европската картичка за здравствено осигурување. Учесството во овие сложени процеси бара значителни административни капацитети на национално и на локално ниво, а црногорската Влада треба да инвестира доволно ресурси за вработување и обука на вработените извесно време пред пристапувањето во ЕУ.

Намерата на црногорската Влада да го усвои Законот за заштита на граѓаните на Црна Гора што работат во странство е добредојдена. При подготвувањето на ваков закон, црногорските власти треба да ги земат предвид искуствата и најдобрите практики од земјите-членки на ЕУ. Сепак, треба да се разгледа потенцијалната опасност од феноменот на „одлив на мозоци“.

Властите се охрабруваат да ги интензивираат активностите во врска со подготовката на регулативата „Една точка за услуги“, која ќе воспостави единствена точка за контакт за услуги со цел да обезбеди поедноставни, побрзи и поефикасни информации за обезбедување услуги. Потребно е да се комплетираат промените во правната рамка со која би се укинале барањата за државјанство за пристап и остварување на слободата за давање услуги.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора ја поздравува намерата на црногорската Влада да изготви студија за влијанието на слободното движење на работна сила меѓу Црна Гора и земјите-членки на ЕУ, финансирана од интеграцискиот фонд на ЕУ, и ги повика социјалните партнери и другите граѓански организации да се вклучат во нејзиното подготвување.

3. ЕКОНОМСКА И СОЦИЈАЛНА КОХЕЗИЈА

Состојба на социјалниот дијалог

Социјалниот дијалог е клучен за економскиот и социјалниот развој на Западен Балкан и ЕУ. ЕЕСК повика на рано вклучување на социјалните партнери во активностите за подготовка на законодавството и за редовни консултации со социјалните и со економските совети во врска со новите законски предлози. Исто така, ги повика владите во регионот да ги усогласат и да гарантираат усогласеност со законите за работни односи и да го подобрат трипартитниот социјален дијалог.

Зајакнувањето на капацитетите на социјалните партнери за активно учество во социјалниот дијалог треба да биде клучен приоритет за ЕУ програмите за помош. Институциите на ЕУ и владите од регионот се поканети да обезбедат зајакнување на вкупните капацитети на социјалните партнери. Од владите во регионот се бара да ги поддржат социјалните партнери и

другите организации на граѓанското општество со тоа што ќе им дозволат да бидат на еднакво ниво и тесно ќе ги вклучат во своите национални стратегии за пристапување во ЕУ и структури за преговори, како и во ЕУ финансираните проекти.

Повеќе фондови, вклучително и организациските грантови, треба да се доделат за зајакнување на капацитетите на социјалните партнери и на граѓанските организации за да може ефикасно да учествуваат во овие процеси. Треба да се охрабрат подобрувањата во квалитетот и содржината на социјалниот дијалог во земјите-кандидати и потенцијалните земји кандидати.

Во повеќе наврати ЕЕСК ја истакна важноста на социјалниот дијалог и ги покани властите од Западен Балкан, вклучително и на локално ниво, да ја зголемат соработката со социјалните партнери и другите граѓански организации што работат во областа на социјалната политика, вработувањето и економските политики. Социјалните партнери треба да бидат консултирани, посистематски и повремено, во однос на сите релевантни законски предлози и во сите фази на развој на стратегиски документи во областа на социјалната политика и вработувањето.

Важно е да се ратификуваат сите конвенции на Меѓународната организација на трудот (МОТ), особено осумте основни трудови конвенции на МОТ и ефикасно да се имплементираат и да напредуваат во зајакнувањето на правата на работниците и синдикатите.

*Нивото на трипартитен социјален дијалог во **Црна Гора** се разгледува во позитивна светлина и се смета за добар пример за регионот. Сепак, статусот и надлежностите на Социјалниот совет бараат понатамошно зајакнување. Постои ниско ниво на бипартитен социјален дијалог во областите на трговијата, угостителството и банкарските активности. Властите треба да се потсетат на Препораката за прекршувањето на трудовите и синдикалните права во Подгорица во Погонот за алуминиум од Комисијата на МОТ за примена на стандарди.*

*ЕЕСК ја нагласува важноста на социјалниот дијалог во **Албанија** и ги повикува сите заинтересирани страни најдобро да ги искористат постојните институции, особено Националниот совет за труд. Албанската Влада треба дополнително да го промовира Националниот совет за труд и да се консултира посистематски за сите политики со кои работодавците и работниците имаат легитимен интерес. Социјалниот дијалог треба понатаму да се охрабрува на регионално и на локално ниво. Социјалниот дијалог треба да стане редовен и структурен по природа, а не ад хок, исто така, треба да биде и поефективен и да има влијание врз резултатите. Албанската Влада треба многу повеќе да инвестира во промовирањето на социјалниот дијалог, едукацијата на работниците за нивните права и осигурувањето дека работодавците, особено во приватниот сектор, ефективно ги почитуваат правата на работниците.*

*Социјалните партнери во **Босна и Херцеговина** треба да ги надминат своите разлики преку развивање на активен дијалог меѓусебно, а и со јавните власти, со цел не само да бидат критични туку и да предлагаат конкретни решенија за тешката економска и социјална ситуација со која се соочува земјата. Јавните власти во земјата, на сите нивоа, се поканети да вложат силни напори во соработката со социјалните партнери и другите граѓански организации и со градење атмосфера на доверба и соработка, да ги вклучат во сите фази на креирање политики, особено во спроведувањето на мерките опфатени во Агендата за реформи за БиХ (2015-2018).*

Во Северна Македонија ЕЕСК забележа влошување на социјалниот дијалог и функционирањето на Економскиот и социјалниот совет кон крајот на 2017 година. Владините напори за промовирање на транспарентноста и инклузивноста во работата на

ЕСК треба да бидат заеднички со почитување на сегашните одредби во Законот за работни односи, како и во Деловникот за работа. Треба да се најде задоволително решение за тековното и за идното функционирање на ЕСК во конструктивен дијалог со репрезентативните социјални партнери, со цел да се избегнат понатамошни тензии и евентуален бојкот на состаноците на ЕСК од една или од повеќе страни.

Економска и социјална кохезија на Западен Балкан

Преку Конференцијата за граѓанско општество на Западен Балкан, организирана од ЕЕСК во Софија, шефовите на државите на Самитот ЕУ-Западен Балкан во Софија беа повикани да ја искажат својата јасна посветеност кон поконзистентна и директна поддршка за организациите на граѓанското општество на сите нивоа.

ЕЕСК истакна дека процесот на пристапување во ЕУ останува клучна мотивација за реформи во земјите од Западен Балкан. Вреди да се истакне недостигот на внимание посветено на економските и на социјалните ефекти од спроведените реформи, земајќи ги предвид главните разлики во економската и социјалната сигурност на луѓето меѓу земјите-членки на ЕУ и кандидатите за членство. Затоа треба да се изврши процена на социјалната, економската и на територијалната кохезија при оценувањето на исполнувањето на критериумите за членство во ЕУ.

Земјите кандидати во регионот на Западен Балкан имаат потреба од посилни реформски стимулации. Особено неопходно е да се поттикне поблиска регионална соработка, со цел да се олесни исполнувањето на критериумите за членство во ЕУ.

ЕУ треба да го зајакне и да го интензивира својот ангажман на сите нивоа за поддршка на политичката, економската и на социјалната трансформација во регионот, вклучително и преку зголемена помош заснована врз видлив напредок во владеењето на правото, како и во социоекономските реформи од партнерите од Западен Балкан.

ЕЕСК предложува институциите на ЕУ да размислат да остварат функционален социјален и граѓански дијалог на национално ниво како еден од критериумите за членство во ЕУ.

Улогата на граѓанското општество во борбата против корупцијата и почитување на владеењето на правото

Зајакнувањето на владеењето на правото е клучен предизвик за повеќето земји во процесот на проширување, особено во однос на подобрувањето на функционирањето и независноста на судството и борбата против корупцијата и организираниот криминал. Практиките на корупција не само што негативно влијаат врз деловната и инвестициската клима туку и директно влијаат врз граѓаните при пристап до одредени јавни услуги, како што се образованието и здравствените услуги.

Активностите одредени во антикорупциските стратегии и соодветните акциски планови треба да се спроведуваат во рамките на поставените рокови. Ефективниот и функционален мониторинг механизам со вклучување на граѓанското општество треба да овозможи редовно и внимателно следење на резултатите од спроведувањето.

Сите напори за отворени консултации со претставниците на граѓанското општество, особено во однос на владеењето на правото, се добредојдени имајќи ја предвид сложеноста на процесот

на преговарање, како и недостигот на административен капацитет на јавната администрација. Овие консултации треба да бидат вистински и учеството на граѓанските организации во работните групи и не смее да биде ограничено на pro forma учество.

Политичките власти треба да работат заедно со граѓанските организации при воведувањето на реформи и спроведувањето закони во однос на клучни прашања, како што се водење на случаи на корупција на високо ниво, подобар надзор на постапките за јавни набавки и подобрување на законската рамка за финансирање на политичките партии.

ЕЕСК повикува на усвојување и имплементација на законите за поткажувачите (whistle-blowing) и за чекори со кои би се направил системот за заштита на поткажувачите поефективен во практика. Исто така, беше повикана јавната свест за можностите за пријавување на случаи на корупција.

Унапредувањето на претприемаштвото може успешно да се постигне само преку обезбедување на почитување на владеењето на правото и ефикасно решавање на корупцијата (како на локално, така и на национално ниво), организираниот криминал и неформалната економија.

Во овој контекст, улогата на истражувачкото новинарство е клучна во борбата против корупцијата.

Властите во земјите од регионот се советуваат да воспостават и да го поддржат функционирањето на силни и независни регулаторни институции, особено во областите на борбата против корупцијата, слободата на пристап до информации, заштитата на приватноста, ревизијата и изборите. Народниот правобранител може да даде одлучувачки придонес, дополнувајќи ја работата на граѓанските организации што работат во областа на основните права, особено во заштитата на малцинствата.

*Треба да се истакне важноста на независните регулаторни тела во **Србија** вклучително и Народниот правобранител и Комесарот за информации од јавен карактер и заштита на личните податоци, во осигурувањето надзор и одговорност на извршната власт. Српските власти се охрабруваат да им обезбедат на независните регулаторни тела целосна политичка, административна и финансиска поддршка за нивната работа и да го заштитат нивното право на самостојна работа и следење на нивните наоди и препораки.*

Корупцијата во Србија продолжува да преовладува во многу области, а треба да се засилат истрагата и гонењето на случаите на корупција и организиран криминал. Органите за спроведување на законот треба да развијат попроактивен став за испитување на наводи за корупција, особено случаи од висок профил и случаи поврзани со јавни службеници.

Образованието и неговото влијание врз пазарот на трудот

ЕЕСК ја нагласува потребата за понатамошно зајакнување на конкурентноста и за подобрување на структурните реформи во сите шест земји од Западен Балкан, со цел да се зајакне пазарот на трудот и да се забави емиграцијата. Од друга страна, исто така, ЕЕСК изрази убедување дека улогата на образованието е многу важна за надминување на споровите од минатото и подобрување на демократските вредности. Таа ги поздравува иницијативите на државните образовни и културни институции, академски институции и граѓански организации за помирувањата, добрите односи во соседството и критичкиот пристап кон минатото.

Улогата на образованието во сите земји од Западен Балкан, вклучително и еднаков пристап до образовните системи, е од клучно значење во однос на промовирањето на европските вредности, зачувувањето на толеранцијата кон малцинствата, борбата против предрасудите и зајакнувањето на социјалната кохезија.

Со оглед на алармантно високите стапки на невработеност кај младите, се препорачува Младинската гаранција на ЕУ да биде проширена и на државите од Западен Балкан, во соработка со социјалните партнери во регионот.

„Агендата за социјална кохезија“ мора да ги отстрани недостатоците во вештините и разликите во вештините преку подобрување на ефикасноста и ефективноста на образовните системи. Подобрената финансиска поддршка за програмите за стручно образование ќе помогне во решавањето на неусогласеноста на вештините на пазарот на трудот и во намалувањето на високите нивоа на невработеност.

Со цел да се справи со предизвиците на пазарот на трудот, националните влади, претставниците на бизнис-заедницата и синдикатите треба да продолжат да го приспособуваат образовниот систем на принципите на двојно образование. Понатаму, формалното образование треба да се подобри на сите нивоа, со цел да се поттикне развојот на претприемачките вештини и да се генерираат spin-off, особено базиран врз знаење. Потребно е и понатаму да се поддржуваат образованието и обуката за возрасни со активно учество на релевантните засегнати страни: бизнис-асоцијации, синдикати и други граѓански организации.

Властите од Западен Балкан треба да продолжат со развојот на Националните рамки за квалификации во согласност со Европската квалификациска рамка бидејќи таа претставува клучна алатка за признавање на квалификациите и вештините стекнати формално или неформално, како и за поттикнување на територијалната и професионалната мобилност на работниците. На крајот ова ќе доведе до подобра поврзаност меѓу образовниот систем и пазарот на трудот и ќе ја подобри можноста за вработување на работниците.

На властите од Западен Балкан им се препорачува да развијат и спроведат програми за обука за нискоквалификувани работници без основно образование или со само основно образование, со цел да им овозможат, со соодветна комбинација на наставни програми, соодветни наставни методи и финансиска помош да ја добијат својата прва професионална квалификација, да ја подобрат својата способност за вработување и да ги напуштат ниско платените работни места и сиромаштијата.

ЕУ и националните власти треба повеќе да соработуваат во однос на уништувањето на стереотипите за образование, со цел да им обезбедат на девојчињата и жените пристап до достапно и квалитетно образование во текот на нивниот живот, придобивање соодветни вештини и олеснување на нивните кариери и пристап до квалитетни работни места на пазарот на трудот.

*Со цел да се справи со предизвиците на пазарот на труд, Заедничката консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Србија ја охрабри **Србија** да продолжи со развојот и модернизацијата на својот образовен систем. Овој процес треба да биде во согласност со европските вредности и принципите на еднаквост, недискриминирање и активно граѓанство и треба внимателно да ги следи иницијативите што се преземаат на ниво на ЕУ, како што е Агендата за нови вештини за Европа, која се фокусира на дигиталните вештини и подобра координација на образовниот систем и потребите на пазарот на трудот. Заедничката консултативна комисија истакна дека современите наставни*

програми треба да го поттикнат развојот на претприемачките вештини и да ги научат учениците на принципите на социјално претприемаштво и активно граѓанство.

Социјалната политика и вработувањето, со посебен фокус на Европскиот столб на социјалните права

Јавните власти од регионот се охрабруваат да го вклучат Европскиот столб на социјални права во следниот циклус на Програмата за економски реформи и Програмата за реформи во однос на вработувањето и социјалната политика. Покрај тоа, властите, во соработка со социјалните партнери и другите граѓански организации, поканети се да извршат процена на социјалните влијанија од сите структурни реформи и да ги поврзат овие процени со приоритетите утврдени во Програмата за реформи во однос на вработувањето и социјалната политика.

Партнерите на ЕУ и Западен Балкан треба да посветат поголемо внимание на квалитетот на животот и социјалната сигурност на своите граѓани. Исто така, се сугерира дека треба да се разгледа можноста за примена на принципите на Европскиот столб на социјалните права при процена на исполнувањето на условите за членство во ЕУ.

При дизајнирањето мерки за вработување и социјално вклучување, властите од регионот би можеле да ги користат Упатствата за вработување предложени од Европската комисија што ги усогласуваат принципите на Европскиот столб на социјални права со заложбата за зајакнување на конкурентноста на ЕУ преку инвестиции, отворање работни места и социјална кохезија. Создавањето одржливи и квалитетни работни места треба да стане една од целите на Програмата за економски реформи и структурните реформи треба да бидат дизајнирани во насока на постигнување на оваа цел.

*Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора ја покани Комисијата да истражи како да го интегрира Европскиот столб на социјални права во преговорите за пристапување на ЕУ со **Црна Гора**, со што би се зајакнале постојните делови од процесот, како што се програмите за економски реформи. Исто така, ги покани црногорските власти да ги проучат различните предлози инкорпорирани во Европскиот столб на социјалните права и да ги земат предвид при подготвувањето на структурните реформи.*

Нееднаквости во областите на социјалната политика и вработување

ЕЕСК ги повикува владите од регионот да им посветат посебно внимание на работниците од понизок платен ранг и значително да го зголемат вклучувањето на невработените лица во активни мерки на пазарот на трудот, особено на најранливите групи, како што се жените, Ромите и лицата со посебни потреби.

Високото ниво на сиромаштија на Западен Балкан е особено зголемено во руралните средини, а ЕЕСК ги охрабрува властите да се справат со регионалните разлики во нивните земји. Семејните придобивки треба подобро да се насочат за да се подобри нивната ефикасност и децата, семејствата во ранливи ситуации и големите семејства треба ефикасно да се заштитат од сиромаштија.

Треба да се нагласи важноста на колективното преговарање како клучен механизам за создавање фер и одржлив платен систем и борба против родовиот јаз во платниот систем, како и вертикална и секторска сегрегација на пазарот на трудот. Владите од регионот треба да обезбедат средина што ќе го стимулира развојот на колективното преговарање.

ЕУ и Западен Балкан се соочуваат со заеднички предизвици во врска со родовата нееднаквост: раширено семејно насилство, ограничени можности за пазарот на трудот и нееднаков пристап до учество во политиката на високо ниво (и покрај постојните цели).

Неформалната економска активност е голем проблем во регионот, со што се намалува пристапот до социјални бенефиции, здравствена заштита и пензии. Владите од регионот, во координација со социјалните партнери, се покануваат да ги засилат напорите за справување со неформалната економија и да му посветат посебно внимание на зајакнувањето на административните капацитети, особено кога станува збор за системот на трудовата инспекција.

***Србија** има една од највисоките Gini коефициенти и стапки на ризик од сиромаштија во Европа (според истражувањето на Еуростат за приходи и услови за живеење / Survey on Income and Living Conditions – SILC). Главен дел од причината за таквите високи нивоа на нееднаквост е тоа што системите за даноци и придобивки се високо регресивни. Српските власти треба сеопфатно да го реструктурираат даночниот систем кон прогресивен даночен систем што претежно се базира врз директни даноци, со цел да се обезбеди соодветно и подобро насочено финансирање на активните социјални политики и социјална заштита. Ова треба да се направи земајќи ги предвид конкретните ефекти што овие мерки ќе ги имаат врз намалувањето на материјалниот недостиг, сиромаштијата и нееднаквостите во приходите.*

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија ја покани српската Влада да размисли за воведување минимален приход што би дозволил пристоен живот, придружен со соодветни иницијативи за професионална интеграција и реинтеграција.

Претприемаштвото и индустриската политика, со фокус на промовирањето на претприемаштвото

Важно е да се создаде повољна деловна околина со цел да се поттикне претприемаштвото и креирање бизниси и да се помогне во развојот на малите и на средните претпријатија, со што ќе се овозможи економска диверзификација и натамошно намалување на невработеноста. Понатаму, унапредувањето на претприемаштвото може успешно да се постигне само преку обезбедување на почитување на владеењето на правото и ефикасно решавање на корупцијата (како на локално, така и на национално ниво), организираниот криминал и неформалната економија.

Треба да се зајакнат сеопфатните механизми за евалуација, особено усвојувањето на Стратегијата за развој на мали и на средни претпријатија, со цел да се овозможи аналитичка процена на спроведените мерки на политиките и приспособувања базирани врз докази. Со цел да се подобри деловното опкружување, се предлага тестирањето на малите и средните претпријатија да биде задолжителен елемент на процената на влијанието на регулативата што ќе се спроведува во тесна соработка со заедницата за мали и за средни претпријатија.

Може да се воспостави рамка за полесно справување со административните формалности поврзани со електронско основање и водење на бизнис, земајќи ги предвид најдобрите практики во спроведувањето на центрите Една точка за услуги на национално ниво и дискусиите на ниво на ЕУ за нивниот развој.

Прашањето во однос на парафискалните давачки ги оптоварува малите и средните претпријатија; треба да се обезбеди рамка што би ги направила овие давачки транспарентни, стабилни и пропорционални на нејзините цели.

Од суштинско значење е воспоставувањето на соработка меѓу институциите и организациите што обезбедуваат поддршка на малите и на средните претпријатија на странските пазари, со цел да се насочат нивните активности. Донесувачите на одлуки и заедницата на мали и средни претпријатија, како на Западен Балкан, така и во ЕУ, треба да ја интензивираат соработката, со цел подобро да се користат расположливите инструменти, како што се оние што ги обезбедуваат КОСМЕ и Хоризонт 2020.

Потребно е да се препознае значењето на индустриската политика, базирајќи се врз конкурентните предности на економијата на земјите од Западен Балкан за да се промовира економскиот развој базиран врз резултати со висока додадена вредност, особено оние што се водени од технологијата и иновациите.

Властите се охрабруваат да се погрижат сите релевантни закони и политики поврзани со различни индустрии да ги поминат потребните тестови за длабинска анализа и соодветно и ригорозно да се оценуваат во однос на законите во општеството, како што се климатските промени. Дополнително, тие треба да бидат во согласност со агендата на Обединетите нации за одржлив развој до 2030 година.

Малите и средните претпријатија, кои претставуваат поголем дел од претпријатијата, би можеле да станат двигатели на економскиот раст во сите шест земји од Западен Балкан. За да се постигне ова, во регионот е потребно намалување на бирократијата, потранспарентна јавна администрација, борба против корупцијата и целосно независно судство.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија силно ја поддржа соработката меѓу заедницата на малите и средните претпријатија, социјалните партнери и српските власти, особено преку платформи, како што се Форумот за мали и средни претпријатија, Советот за мали и средни претпријатија и Социјалниот и економскиот совет и повика на нивна поинтензивна употреба во обликувањето на регулативи и политики.

Социјална економија и социјални претпријатија

Властите од Западен Балкан се повикуваат како приоритетна задача да го усвојат Законот за социјална економија бидејќи социјалната економија и социјалното претприемаштво значително придонесуваат за решавање на предизвиците, како што се вклучување на најзагрозените и ранливите групи во општеството и пазарот на трудот. Треба да се направи рамнотежа меѓу законодавната цел да се даде видливост на овој сектор и да се поддржи неговиот развој и опасноста од запоставување на некои други форми на социјално претприемаштво што не се признати како такви, но, сепак, даваат услуги од општ интерес.

Пристапот кон признавањето на социјалната економија и социјалното претприемаштво треба да бидат избрани по внимателна процена на влијанието на различните мерки врз секторот во земјите-членки на ЕУ. Релевантно искуство во земјите-членки на ЕУ треба да се процени и искористи за да се изгради доверба во секторот и да се зголеми разбирањето на развојните концепти на социјалната економија и социјалното претприемаштво.

*Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија ја покани Владата на **Србија** да воспостави работна група за социјално претприемаштво на национално ниво со која ќе ги вклучи сите*

релевантни засегнати страни во конструктивен дијалог. Оваа работна група ќе воспостави широка рамка за развој на социјалното претприемаштво, ќе формулира стратегија за развој на социјалното претприемаштво во Србија и ќе го следи квалитетот и нивото на обука на социјалните претприемачи.

На локално ниво, Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија препорача да се основаат регионални центри за поддршка на социјалното претприемаштво, за да се обезбеди поддршка за локалните власти во препознавањето на улогата на социјалните претпријатија. Овие центри, исто така, треба да им помогнат на социјалните претпријатија во однос на мерките за зајакнување на капацитетите и воспоставувањето партнерства со јавноста и со приватниот сектор.

Реформи во јавната администрација

Законодавната рамка е воспоставена во државите на Западен Балкан и се чини дека законодавството е со добар квалитет, но недостига ефективно спроведување. Во сите земји во регионот се чини дека многу јавни тела постојат само на хартија, а администрацијата, како на национално, така и на локално ниво, како да нема капацитет за спроведување, следење и евалуација на постојното законодавство и акциските планови.

Властите од Западен Балкан не треба да ја ограничуваат добрата практика на изведување јавни консултации. Од владите се бара да овозможат слободен пристап до информации за граѓаните, без непотребни ограничувања во форма на „деловна“ или „даночна“ доверливост. Со цел да се подобри достапноста на информации до јавноста, властите би можеле да креираат каталози на услуги што ги обезбедува секое поединечно јавно тело за да ги информира граѓаните за подобро информирање и понатамошно спроведување на политиките за модернизација.

Постои загриженост во врска со широката употреба на итните процедури во усвојувањето на законодавството, вклучително и законодавството поврзано со процесот на пристапување во ЕУ бидејќи таквите процедури не овозможуваат доволно консултации со заинтересираните страни и пошироката јавност. Јавните консултации треба да бидат ефективни и роковите пореални за да им овозможат на сите заинтересирани страни да обезбедат квалитативен придонес.

Во врска со законот за државни службеници, Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора побара од црногорската Влада да ги усвои потребните подзаконски акти за да обезбеди понатамошна деполитизација на државната администрација, особено во однос на вработувањето нови кадри. Комисијата истакна дека постапката за избор врз основа на објавен јавен конкурс треба секогаш да се спроведува во согласност со објективните критериуми, како и процената на вработените.

Членовите на ЗКК ја повикаа црногорската Влада да воспостави сеопфатен регистар („metaregister“) од сите регистри во јавниот сектор во земјата, во испечатен и електронски формат, со цел да обезбеди основа за поефикасна размена на податоци од официјалните регистри.

Вклученост на социјалните партнери и другите ГО во подготовката на Програмата за економски реформи и на Програмата за реформи во однос на вработувањето и социјалната политика во Србија

Истакната е важноста на Програмите за економски реформи (Economic Reform Programmes - ERP), како и онаа за значајно учество на социјалните партнери и другите граѓански организации во процесот на развивање и спроведување на овие програми.

Од суштинско значење е да се обезбеди одржливост на структурите и механизмот за следење на ERP и на ESRP (Employment and Social Policy Reform Programme), на ниво на Владата и граѓанското општество. Знаењето и искуството стекнати во текот на првата фаза на структурираниот мониторинг на ERP и ESRP од граѓанското општество треба да се одржуваат и развиваат.

Економските и социјалните совети играат важна улога во обликувањето и следењето на ERP и ESRP, а властите од Западен Балкан се покануваат редовно да ги вклучуваат и да ги консултираат во процесот на усвојување на овие важни документи и сите реформи што произлегуваат од нив.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија го поздрави воспоставувањето на Платформата за следење на спроведувањето на Програмата за економски реформи (ERP) и Програмата за вработување и социјални реформи (ESRP), инкорпорирана во Националната конвенција за ЕУ, како нова форма на структуриран дијалог меѓу српската Влада и граѓанските организации. Тоа ги потсети српските власти дека Упатствата на Европската комисија за програмите за економски реформи забележуваат дека вклучувањето на социјалните партнери и другите организации на граѓанското општество во известувањето за спроведувањето на програмата е од клучно значење за создавање сопственост и најширока можна политичка поддршка.

4. ПОГЛЕД ВО ПОТРЕБИТЕ НА ОДРЕДЕНИ ГРУПИ

Овозможување граѓански простор и состојба во граѓанскиот дијалог

Постои длабока загриженост во однос на намалувањето на просторот за граѓанското општество во голем број земји од Западен Балкан. Забележано е дека ЕУ и нејзините земји-членки се обврзаа да промовираат простор за граѓанското општество и да ја зголемат поддршката за зајакнување на капацитетите на граѓанските организации, зајакнување на нивниот глас во процесот на развој и за унапредување на политичкиот, социјалниот и на економскиот дијалог. ЕУ и земјите-членки се повикуваат да усвојат поостри и покохерентни пристапи и да преземат конкретни активности за заштита и проширување на просторот на граѓанското општество и да донесат конкретни придобивки за граѓаните на земјите од Западен Балкан.

Владите во регионот силно се охрабруваат да се посветат на поспецифичен и предвидлив временски рок и распределба на ресурсите за да овозможат средина за развој на граѓанското општество и да го забрзаат формирањето на Националниот совет за граѓанско општество. Критериумите за избор на членовите на Националниот совет за граѓанско општество треба јасно да се наведат во законските одредби, а граѓанските организации треба да се поддржат во однос на воспоставувањето на свој транспарентен механизам за назначување на своите претставници.

Институциите на ЕУ треба да им посветат поголемо внимание на реалните потреби на граѓаните во регионите на Западен Балкан и на ставовите и анализите на граѓанските организации бидејќи тие, генерално, се поблиски до потребите на граѓаните отколку политичките елити.

Вклучувањето на основните (grassroots) организации, особено оние што се надвор од главниот град, останува предизвик што треба да се реши како главен финансиски приоритет, како за државната, така и за финансиска помош од ЕУ, односно треба да се поттикне употребата на институционалната поддршка во националните финансиски шеми за граѓанските организации, развивање на ресурсен центар за локалните невладини организации што се фокусираат на зајакнувањето на заедниците, поддржувајќи партиципативни процеси за решавање на проблемите на локалната заедница, промовирање на вредностите на граѓанските организации и на волонтерството.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора го поздравува формирањето на советот за соработка меѓу владините институции и невладините организации, кој ќе придонесе за функционално и недискриминациско вклучување на граѓанските организации во консултативните процеси. Од друга страна, ЗКК изрази загриженост во врска со негативното опкружување во кое работат одредени граѓански организации (оние што се критични за владините политики во областа на владеењето на правото) и кампањите за борба против нив и нивните лидери, како и за отпуштањето на нивните претставници од тела, како што се Советот на РТЦГ и Советот на Антикорупциската агенција.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија изрази загриженост за намалувањето на граѓанскиот простор и во ЕУ и во Србија. Ги осуди нападите врз граѓанските организации од претставници на Владата, парламентот и владините медиуми. ЗКК ги покани српските власти да почнат да ја гарантираат заштитата на бранителите на човековите права, организациите за борба против корупцијата и независните новинари и да ги гонат и да ги изведат пред лицето на правдата сторителите и оние што извршиле напади врз граѓанските организации. ЗКК ја покани српската Влада да усвои национална стратегија за поволно опкружување за граѓанските организации и придружниот акциски план.

*По заклучокот од средината на 2015 година дека се намалува просторот за граѓанските организации во **Северна Македонија**, пристапот до државните институции е одбивен, околината е непријателска, заплашувањето е широко распространето и јавните пари одат само за граѓанските организации блиски до Владата, сликата драматично се промени кон крајот на 2017 година, кога ЕЕСК истакна дека под новата Влада климата во земјата значително се подобри, со позитивни знаци во областа на човековите права, слободата на медиумите и учеството на граѓанските организации во донесувањето одлуки.*

*Во септември 2018 година ЕЕСК заклучи дека граѓанскиот простор во **Албанија** не се намалува, иако треба да се подобри околината на функционирање и финансирање на граѓанските организации. Треба да се зајакнат граѓанските организации надвор од Тирана, како и учеството на граѓанските организации во политичкото одлучување (треба да се промовира пристапот на учество оддолу нагоре).*

Младински политики (вработување и учество во општеството)

ЕЕСК организираше сослушувања во врска со прашањето за развој на вештини и улогата на стручната и на образовната обука во борбата против невработеноста и емиграцијата на населението, особено младите, од земјите од Западен Балкан.

Невработеноста кај младите е клучен индикатор за благосостојбата на општеството во која било земја. Забележано е дека цифрите на NEET (Not in Education, Employment, or Training – невклучување во образование, вработување или обука) во земјите на Западен Балкан е над просекот на ЕУ и дека јавните власти треба колку што е можно побрзо да воспостават соодветна насока и систем за двојна обука (образование/работа), со цел да се зголеми можноста за вработување на младите луѓе и да се помогне да се усогласат понудата и побарувачката за вештините на пазарот на трудот.

Со оглед на многу високото ниво на невработеност на младите во Западен Балкан, се препорачува проширување на Младинската гаранција на ЕУ во регионот, чија цел е обезбедување практични решенија за младите луѓе во рок од четири месеци по завршувањето на нивните студии или откако ќе станат невработени, со нови образовни, обуки и можности за работа. Треба да се воспостави двојно насочено обучување во соработка со социјалните партнери, вклучително и стопанските комори и индустријата и другите деловни здруженија.

Се советува зајакнување на соработката меѓу образованието и приватниот и јавниот сектор, со цел да се обезбеди практична обука, стажирање или вработување за младите луѓе. Во овој контекст, важно е да се поддржи признавањето на неформалните компетенции и образованието.

Нагласена е важноста на поддршката за самовработување, како и олеснувањето на пристапот до кредити за млади претприемачи, вклучително и ад хок мерките за младите фармери.

Социјалните претпријатија имаат важна улога во спојувањето на женските претприемачи и треба да бидат охрабрани во целиот регион, со цел да се координираат активностите и да се овозможи успешен пристап до финансирање. Еднакво важно е младинското претприемаштво да се базира на иновации и претприемачки дух на новата милениумска генерација.

Властите од Западен Балкан треба да преземат сеопфатен пристап за невработеноста на младите, да ги поддржат младите преку образование, кариерно водство, обука и вработување и создавање можности за нив, кои ќе им овозможат да ја планираат својата иднина и да станат успешни возрасни лица.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора ја истакна важноста од евалуација на сите постојни програми поврзани со професионална обука за младите луѓе. Покрај тоа, ги повика црногорските власти да продолжат да им даваат информации на младите и силно да ги охрабрат да учествуваат во новата Еразмус+ програма.

Заедничката консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Србија ја нагласи потребата на српските власти да им посветат посебно внимание на младите луѓе, со цел да им обезбедат квалитетно образование и квалитетно професионално водство за успешно да бидат подготвени за својата идна професија. Со цел младите да добијат придобивки од националните и од меѓународните програми за мобилност за време на нивното образование и работа беше нагласено дека, исто така, од голема важност е за тоа да се користат европските инструменти за препознавање на вештини.

По организирањето на сослушувањето со локалните граѓански организации за Младинска политика и учество на младите, ЕЕСК препорача албанските власти решително да почнат да се борат со најизразените проблеми со кои се соочуваат младите во Албанија, како што се сиромаштијата, невработеноста, емиграцијата (70% од младите сакаат да ја напуштат земјата, при што како главни причини ги истакнуваат корупцијата,

маргинализирањето и сиромаштијата), криминалот меѓу младите (повеќе од половина од кривичните дела ги извршуваат млади луѓе), ниското учество на младите во политиката (младите политичари се лица од низок профил што немаат вистинска моќ за донесување одлуки).

Права и зајакнување на правата на жените на Западен Балкан

ЕУ и Западен Балкан се соочуваат со заеднички предизвици во врска со родовата нееднаквост: раширено семејно насилство, ограничени можности за пазарот на трудот, малтретирање и насилство на работното место, разлики во платите и пензиите меѓу жените и мажите, репродуктивни и породилни права и нееднаков пристап до учество во политиката на високо ниво (и покрај постојните цели).

Благодарение на патријархалната култура чиј резултат е нивната маргинализирана улога, жените се соочуваат со предрасуди и родови стереотипи, сегрегација на пазарот на трудот и во образованието и многу поголем ризик од дискриминација и насилство што го попречуваат нивното напредување на лидерски позиции. Женското раководство на Западен Балкан треба да биде поддржано и да се промовира женското активно учество во општеството. Треба да се поттикне развојот на иницијативи што би овозможиле рамнотежа меѓу половите во одлучувачките тела и управните одбори на компаниите, како и зајакнување на женското претприемаштво. Се нагласува дека овие иницијативи треба да вклучуваат и малцински заедници, особено Ромите, ЛГБТИ-заедницата и жените со попреченост.

Трендовите на пазарот на трудот во регионот покажуваат високи стапки на неактивност кај жените. Владите треба да обезбедат поддршка за да обезбедат повисоко ниво на вработеност за жените во текот на процесот на проширување.

Од огромно значење е улогата на граѓанските организации на Западен Балкан во истрајноста владите да бидат одговорни за ефективна имплементација на политиката, како и во следењето и спречувањето на насилството врз жените. Граѓанските организации што работат во областа на унапредувањето и заштитата на женските права треба да бидат признати како важни партнери во спроведувањето на сеопфатни и систематски реформи насочени кон постигнување на родова еднаквост во практика.

Важно е да се развие правилен план и мерки што би можеле да доведат до еднаква распределба на моќ и ресурси во земјите на Западен Балкан. Постои потреба за силна и постојана работа со граѓанските и со социјалните партнери, со цел да бидат ефикасни во борбата и застапувањето за правата на жените. Идните напори на Западен Балкан не треба да бидат насочени само кон усвојување на законодавството што е поврзано со правата на жените во согласност со законодавството на ЕУ туку и, како најважно од сè, законодавство што ќе го затвори јазот меѓу постојните закони и нивното соодветно спроведување.

Постои потреба сите органи понатаму да ја унапредуваат и да ја зајакнуваат улогата на жените и девојките како органи на промени што промовираат мирни и инклузивни општества, вклучително спречување на конфликти, медијација, градење на мирот и закрепнување од конфликти.

Насилството врз жените вообичаено не се признава како такво во Западен Балкан: честопати не се извршува кривично гонење и правилно изрекување казни на сторителите, како и слаба поддршка за жртвите. Нагласено е дека институциите што треба да понудат заштита често немаат разбирање или не реагираат и бесплатната правна помош не е секогаш достапна. Исто

така, нагласено е дека треба да се подигне свеста во регионот, треба да се зајакне превенцијата од насилство, а Истанбулската конвенција – чија една од целите е обезбедување на доволно специјализирани услуги за поддршка, вклучително и засолништа и телефонски линии за помош за преживеаните жртви - треба да се спроведува, особено во поглед на финансирањето на безбедните засолништа управувани од граѓанските организации.

Посебно внимание треба да се посвети на женското претприемаштво во поглед на неговиот потенцијал за значително зголемување на потенцијалот за раст во регионот. Жените претприемачи и нивните деловни организации треба систематски да бидат вклучени во сите процеси на развој на политики што се релевантни за социјалната и економската димензија на проширувањето.

Родовата еднаквост треба да биде една од главните приоритети во преговорите за пристапување кон ЕУ со земјите од Западен Балкан.

Малцински права

Потребна е поефикасна соработка и заедничко дејствување меѓу националните структури за човекови права, социјалните партнери, организациите на граѓанското општество и владините органи за да се унапреди агендата за човекови права и да им се помогне на оние што се во особено ранлива состојба.

Почитувањето на правата и културата на малцинствата е од фундаментално значење за развојот на демократското граѓанско општество во сите земји од Западен Балкан. Поради тоа, земјите од Западен Балкан се охрабруваат да посветат зголемено внимание на ранливите и обесправени групи и малцинства, особено на Ромите. Се нагласува дека мора да бидат доставени јасни резултати во оваа област, како и натамошен напредок во меѓуетничките односи и заштита на малцинствата и малцинските права (во образованието, пристапот до медиумите, употребата на јазиците на малцинствата вклучително и во јавната администрација итн.).

Постои итна потреба јавните власти да преземат посилни дејства, во партнерство со организациите од граѓанското општество, за подобро да се заштитат правата на малцинствата особено бидејќи и понатаму се ограничени постојните инструменти за човекови права, вклучително и оние што ги штитат лицата од ЛГБТИ-заедницата (лезбијки, геј, бисексуални, трансродови и интерполови лица) и лицата со посебни потреби, како и спроведувањето на акционите планови за Ромите.

ЛГБТИ-заедницата сè уште страда од широко распространети предрасуди, дискриминација, закани и физички напади, а владите во регионот треба да го усогласат своето законодавство со законодавството на ЕУ, да го имплементираат и да финансираат јавни кампањи за борба против предрасудите и да ги поддржат во нивните напори зголемување на видливоста.

Со проценето население од 6 милиони во ЕУ и 1 милион на Западен Балкан, правата на Ромите треба да се бранат, слободно да се остваруваат и постепено да се постигнат во однос на образованието, здравството, вработувањето и домувањето.

Важно е да се обезбеди еднаков пристап до здравствена заштита за ранливите групи, особено лицата со посебни потреби и Ромите. Во таа смисла, треба да се отстранат сите бариери за пристап до здравствени услуги - физички ограничувања, логистички ограничувања или дискриминаторски практики.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија повика на ревизија на законодавството во врска со улогата на националните совети на националните малцинства, со цел да се обезбедат поефикасни механизми за заштита на независноста на уредувачката политика во медиумите основани од националните совети. Беше препорачано да се поттикнува одредбата за медиумски плурализам во медиумите користејќи ги јазиците на националните малцинства преку развивање на механизми за финансирање на медиуми што не се основани од националните совети, со истовремено промовирање на вредностите на интеркултурни и повеќејазични информации од јавен карактер.

Заедничката консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Србија изрази задоволство што последните изданија на Парадата на гордоста во Белград се одржаа без инциденти и на нив присуствуваа некои од највисоките српски функционери.

5. АЛАТКИ ЗА ОДРЖЛИВА ИДНИНА

Улогата на граѓанското општество во промовирањето на одржлив раст и вработување

Политичките власти треба повеќе да се фокусираат на решавањето на фундаменталните реформи на почетокот на процесот на проширување, во тесна соработка со економските и социјалните партнери. Земјите од Западен Балкан и ЕУ мора да обезбедат ефективна употреба на програмите на ЕУ што ја поддржуваат конкурентноста и што промовираат економски пораст, како што се Хоризон 2020) и КОСМЕ (COSME) за мали и средни претпријатија.

Социјалниот дијалог е клучен за економскиот и социјалниот развој на Западен Балкан и ЕУ. Нагласено е дека, во контекст на проширувањето, земјите-кандидати и потенцијалните земји-кандидати треба да бидат охрабрани да консултираат и вклучуваат социјални партнери, особено при воведување на реформи во областа на вработувањето и социјалното законодавство.

Владите во регионот се поканети да инвестираат во комплементарни пристапи кон класичните економски политики (циркуларна економија, социјална економија, цели за одржлив развој, следење на тековните политики), со цел да се поттикне севкупниот раст и вработеноста.

Треба да се понуди еднаква поддршка на социјалните партнери и другите организации на граѓанското општество и двете групи треба да бидат тесно вклучени во националните стратегии за пристапување во ЕУ и структури за преговори, како и во ЕУ финансираните проекти. Повеќе фондови, вклучително и организациските грантови, треба да се доделат за зајакнување на капацитетите на социјалните партнери и граѓанските организации за да може ефикасно да учествуваат во овие процеси. Треба да се охрабрат подобрувањата во квалитетот и содржината на социјалниот дијалог во земјите-кандидати и потенцијалните земји кандидати.

ЕЕСК, исто така, ги охрабри социјалните партнери од земјите од Западен Балкан да ги продлабочат своите односи на регионално ниво.

Владите во регионот треба да ги усогласат и да гарантираат усогласеност со законите за работни односи и да го подобрат трипартитниот социјален дијалог. Ефективноста на дијалогот е ослабена поради лошите економски перформанси и нискиот раст што ги турнале партиите во дефанзивни позиции. Исто така, се истакнува дека социјалната кохезија бара економски

политики и мерки што се поволни за вработување и обезбедуваат одржливост на мрежите за социјална заштита.

Агенда за поврзување

Инфраструктурата - транспортните и енергетските прашања - мора да бидат висок приоритет за време на преговорите со земјите од Западен Балкан. Како дел од преговорите за пристапување, земјите-кандидати се охрабруваат да го имплементираат законодавството на ЕУ колку што е можно поскоро, со цел да ја промовираат својата интеграција во внатрешниот пазар на енергија на ЕУ, во корист на нивните граѓани.

Енергетската заедница, чија цел е проширување на законите за енергетика на ЕУ со соседните земји, треба дополнително да се зајакне и тесно да се интегрира во проектот на Енергетската унија. Граѓанските организации треба систематски да се вклучат и да се интегрираат во однос на состаноците на Енергетската заедница.

Енергетиката треба да биде фактор за развој и меѓусебно поврзување во регионот и жителите на Западен Балкан. Таквите фактори треба да дадат јасна идеја за економските и еколошките придобивки од пристапувањето кон ЕУ.

Потребна е подобра меѓурегионална соработка, заедно со развојот на проекти од областа на енергетиката; ова ќе ја зајакне регионалната стабилност, бизнис-активностите и создавањето работни места во земјите на Западен Балкан („зелени“ работни места, како и традиционални).

Развивањето на инклузивна „зелена“ економија ќе ги зголеми можностите за создавање работни места. Тука треба да се нагласи дека „зелените“ работни места не треба да се разберат само како работни места во неколку нови сектори што се појавуваат, туку сите работни места создадени во врска со „еколошката страна“ на производствените процеси и производите во сите сектори.

Потребна е рамнотежа меѓу конвенционалните и обновливите видови на енергија во регионот: треба да се воспостават нови интерконекции меѓу енергетските мрежи или да се зајакнат постојните меѓусебни врски со мрежите на ЕУ. Се нагласува дека инвестицијата во обновливи извори е неопходна и мора да се заснова на засилени врски и мрежи и да биде поддржана со јасна и здрава правна рамка. Земјите од Западен Балкан имаат голем потенцијал за обновлива енергија, кој мора да биде мобилизиран и правилно да ги користи инвестициите, со цел да им се овозможи на овие земји да учествуваат во Рамката за климатски и енергетски политики на ЕУ од 2030 година.

ЕЕСК го поддржа Договорот за транспортна заедница потпишан од ЕУ и кандидатите на Западен Балкан, како и потенцијалните кандидати на 12 јули 2017 година и ги охрабри страните да го развијат понатаму. Инвеститорите се советуваат да ги концентрираат своите инвестиции за да ја поврзат основната мрежа EU TEN-T и инфраструктурата на Западен Балкан.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Србија ги повика српските власти да го искористат тековниот процес на развивање на новата национална стратегија за климатски промени како можност да ги адаптираат, на партиципативен начин, своите економски програми во областите, како што се енергетиката, транспортот, индустријата и земјоделството, со цел да се намали развојот на јаглерод. Српските власти беа поттикнати правилно и транспарентно да ги вклучат сите релевантни засегнати страни, особено граѓанските организации и локалните заедници, како еднакви партнери во

овој процес. Членовите на ЗКК ги поканија српските власти целосно да ги спроведат принципите на одржлив развој и да ги заштитат заштитените природни области од нови енергетски или рударски проекти што може негативно да влијаат врз животната средина.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора им препорача на црногорските власти да ја зајакнат регионалната соработка во областа на транспортот и енергијата. ЗКК ја советуваше Владата на Црна Гора максимално да ги искористи можностите за приватно финансирање/кофинансирање од приоритетните како и комплементарните проекти (јавно-приватни партнерства) и да создаде соодветни услови за овој тип на проекти, притоа посветувајќи му особено внимание на создавањето средина што ќе овозможи развој на социјалниот дампинг или на друг начин ќе влијае на правата на вработените.

Дигитализацијата како алатка за социјален и за економски развој

Властите од Западен Балкан треба да ги зголемат своите напори за ефикасно и систематско спроведување на законодавството во областа на дигитализацијата. Дигитализацијата, всушност, треба да се интегрира и следи во областа на изградба и одржување на критичната инфраструктура (како што се енергијата и транспортот) и при обезбедувањето услуги од општ интерес (како што се проектите е-влада и е-здравство).

Пристапот до интернет е фундаментално право на секој граѓанин и, со цел да се обезбедат квалитетни универзални услуги, владите во регионот треба да имаат цел да постигнат целосна покриеност на нивната територија со широкопојасен брз интернет.

Граѓаните се вистински двигател на дигиталниот развој и треба да бидат во можност целосно да го искористат потенцијалот на дигитализацијата како алатка за економски раст и социјален развој. Се препорачува владите да ги зајакнат своите напори во областа на дигиталното образование и обуката. Ова треба да се направи на сите нивоа и во директна соработка со социјалните партнери, со крајна цел да се развијат и модернизираат потребните компетенции на работниците. Посебно внимание треба да се посвети на специјализираната обука за наставници и менаџери.

Социјалниот дијалог ќе биде од суштинска важност во напорите за ублажување на ефектите од дигиталната револуција врз организацијата на трудот и работните односи во иднина, со цел да се развијат соодветни среднорочни и долгорочни мерки што ќе гарантираат пристапен надоместок, квалитет на вработување, рамнотежа меѓу работата и приватниот живот и универзален пристап до социјална сигурност.

Создавањето дигитално општество и развојот на дигитални вештини во сите земји од Западен Балкан треба бидат корисни и за јавниот и за приватниот сектор.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора изрази загриженост поради фактот дека само мал број на претпријатија во Црна Гора користеле интернет и дигитални алатки за да ја зголемат својата продуктивност и развој. Тие препорачаа црногорската Влада да го поддржи развојот на претпријатијата што практикуваат дигитална работа, особено новите компании, чија „основна дејност“ е дигитална иновација.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора препорача црногорската Влада и институциите на ЕУ да најдат начин за усогласување на Црна Гора со иницијативи корисни за граѓаните колку што е можно поскоро, како што е укинувањето на тарифите за

роаминг. Исто така, побара од јавните власти во Црна Гора да посветат посебно внимание на дигиталниот идентитет, безбедноста на онлајн-трансакциите, интернетот како безбедно место за малолетници, правото на приватност и правото да бидат избришани во виртуалниот свет.

Заедничката консултативна комисија ЕУ-Црна Гора препорача проширување на иницијативата Wifi4EU за Црна Гора, со цел да се овозможи бесплатен интернет со голема брзина на оддалечени локации во земјата. За таа цел ЗКК ги повика институциите на ЕУ да обезбедат средства за изградба и модернизација на дигиталната инфраструктура во Црна Гора, не само преку Инструментот за претпристапна помош (IPA), туку и со истражување на можностите за вклучување на Црна Гора во други Програми и иницијативи на ЕУ во областа на дигитализацијата.

ЗКК го поздравува фактот дека црногорската Влада доброволно се пријавила да претседава со работната група во областа на сајбер-безбедноста бидејќи сметаат дека ова е област од големо значење за процесот на дигитализација и област каде што треба да се направат значителни напори со цел да се одржи безбедноста на овој процес.

Инструмент за претпристапна помош (IPA III)

ЕЕСК го поздравува предлогот на Европската Комисија за зголемување на средствата доделени на новата Програма за претпристапна помош за 2021-2027 (IPA III) и ги повикува сите институции на ЕУ да го поддржат ова зголемување на средствата. Зголемувањето на претпристапната помош треба да им овозможи на земјите од Западен Балкан да бидат подобро подготвени за пристапување, да ги исполнат стандардите *acquis* и да ја подобрат економската и социјалната конвергенција со ЕУ.

Неопходно е да се осигури дека новиот финансиски претпристапен инструмент во рамките на Мултигодишната финансиска рамка 2021-2027 е подготвен навреме и усогласен со барањата на структурните фондови - особено во поглед на програмирање, финансиско управување и контрола. ЕЕСК истакна дека фондовите на ЕУ треба да ја земат предвид потребата за справување со социјалните и економските нееднаквости.

Комисијата се охрабрува и понатаму да го олеснува пристапот на социјалните партнери и другите граѓански организации во Инструментот за претпристапна помош (IPA). Приоритет за претпристапна помош треба да им се даде на институциите и иницијативите што создаваат поврзаност меѓу кандидатите и потенцијалните кандидати во областа на енергетиката, комуникацијата, дигитализацијата, иновациите, транспортот и заштитата на животната средина.

IPA III треба да го зголеми финансирањето за граѓанските организации, вклучително и во вид на оперативни грантови и повеќегодишно финансирање што може да достигне до најмалите организации и најнеповолните сектори на општеството. Комисијата се охрабрува да го следи спроведувањето на кодексот на однесување во однос на партнерството со граѓанското општество во структурните фондови и Инструментот за претпристапна помош.

Партнерите од Западен Балкан треба да ја вклучат родовата перспектива во сите релевантни програми финансирани преку Инструментот за претпристапна помош. Треба да се развијат тематски фондови за борба против семејното насилство и поддршка за женскиот граѓански и медиумски активизам.

Од најголема важност е да се осигури дека партнерите од регионот развиваат, зајакнуваат и одржуваат капацитети за управување со зголемените средства. Властите се покануваат да обезбедат континуирана имплементација на проектите и да развијат и да имплементираат ефикасни политики за вработување и задржување на работниот персонал што се занимава со планирање, спроведување и следење на реформите и инвестициите потребни за интеграција во ЕУ, овозможувајќи добра апсорпција и оптимална употреба на фондовите на ЕУ.

Во областа на управување со фондовите на ЕУ, властите се повикуваат да ги искористат постојните релевантни платформи на граѓанското општество поефикасно и транспарентно, особено кога станува збор за следење на спроведувањето на IPA-фондовите.

РЕФЕРЕНТНИ ДОКУМЕНТИ И ВЕБ-СТРАНИЦИ:

Во периодот за известување за состојбата, ЕЕСК ги усвои следните мислења (по хронолошки редослед):

[Енергија - фактор за развој и подлабок процес на пристапување за Западен Балкан \(Energy – a factor for development and a deeper accession process in the Western Balkans\)](#) усвоен на 8 октомври 2015 година, ОЈ С 32, 28.01.2016, стр. 8-11

[Стратегија за проширување на ЕУ \(EU Enlargement Strategy\)](#) усвоена на 18 февруари 2016 година, ОЈ С 133, 14.04.2016, стр. 31-37

[Економска и социјална кохезија и европска интеграција на Западен Балкан - предизвици и приоритети \(Economic and social cohesion and European integration of the Western Balkans – challenges and priorities\)](#) усвоени на 19 април 2018 година, ОЈ С 262, 25.7.2018, стр. 15-22

[Предлог за Регулатива на Европскиот парламент и на Советот за основање на Инструмент за претпристапна помош \(IPA III\) \(Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Instrument for Pre-accession Assistance \(IPA III\)\)](#) усвоен на 12 декември 2018 година

[Жените на Западен Балкан \(Women in the Western Balkans\)](#) усвоен на 23 јануари 2019 година

Заедничка консултативна комисија (ЗКК):

[Заедничка консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Црна Гора \(ЗКК\) \(EU-Montenegro Civil Society Joint Consultative Committee \(JCC\)\)](#)

[Заедничка консултативна комисија на граѓанското општество ЕУ-Србија \(ЗКК\) \(EU-Serbia Civil Society Joint Consultative Committee \(JCC\)\)](#)

Европски економски и социјален комитет

Rue Belliard/Belliardstraat 99
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË

За издавачот: Единица за посети и публикации
EESC-2019-18-MK
www.eesc.europa.eu

© Европска унија, 2019

Print
QE-01-19-058-MK-C
ISBN 978-92-830-4344-7
doi:10.2864/508544

Online
QE-01-19-058-MK-N
ISBN 978-92-830-4347-8
10.2864/301987

MK